

آلام مردم بر تو سنگینی کند که این کمک‌ها آنها را دلگرم می‌سازد تا بیش از پیش در آبادانی کشور و آراستن منطقه حکومت تو کوشش کنند، به علاوه بر اثر عدل و دادی که برایشان روا داشته‌ای به تو و حکومت تو خوشبین و ثناخوان می‌شوند و بر قوت و توانشان می‌افزاید و موجب می‌شود که برای خود تکیه‌گاهی استوار بنا کنی و از آن پس چه بسا کارهای دشوار که اگر حل و رفع آنها را به ایشان واگذاری، با طیب خاطر و عشق و شور بسیار انجام دهند^(۱).

و اما حضرت درباره رسیدگی به وضع معیشتی کارکنان می‌فرمایند: «در وضع معیشتی آنان گشایشی پدید آور؛ زیرا این روش، ایشان را در اصلاح امور خود نیرو بخشیده و برای پاکسازی خود تشویق می‌نماید و آنان را از دست درازی به اموالی که در اختیار دارند بی‌نیاز می‌سازد».

انصاف و پرهیز از رابطه‌مداری به جای پیروی از ضوابط

از ویژگی‌های مدیریت کارآمد رعایت حقوق زیردستان و رعایت انصاف در حق ایشان است چراکه این امر باعث ثبات حکومت‌ها و سازمانها و مانع تشکیل گروه‌های غیررسمی معارض بوده و موجب بالارفتن انگیزه در بین کارکنان می‌باشد. حضرت علی علیه السلام در همین خصوص و در ارتباط با پرهیز از رابطه‌مداری و تبعیض، خطاب به مالک اشتر می‌فرمایند: «پس حکمرانان را نزدیکان و خویشانی است که به خودسری و گردنکشی و درازدستی و کمی انصاف خو گرفته‌اند. ریشه و اساس ایشان را با جدا ساختن و دور ساختن از موجبات آن صفت از بین ببر». و باز از سخنان آن حضرت است که فرمودند: «دستور و حکم منصفانه و عادلانه، نافذ است».

۱. همان، ص ۲۳۰.

تقوا و پرهیزگاری

خداوند بارها بندگان را به داشتن تقوا توصیه فرموده است. به عنوان نمونه در قرآن کریم می‌خوانیم: «کسی که تقوا پیشه کند، خداوند سختی‌هایی را که برای او پیش می‌آید آسان می‌کند»^(۱). و یا «ای کسانی که ایمان آورده‌اید اگر تقوای الهی داشته باشید، خداوند در جان شما نوری قرار می‌دهد که مایه تمیز و تشخیص شما باشد»^(۲). بدون شک، پرهیزکاری عامل بازدارنده از خطا و مصونیت از لغزش به شمار می‌رود. امیرالمؤمنین علیه السلام نیز تقوا را از شرایط مهم مدیریت و زمامداری می‌داند و می‌فرماید: «حقا که در حکومت تقوا هیچ ریشه‌ای نمی‌سوزد و کشته‌های هیچ قومی تشنگی نمی‌کشد»^(۳). و باز از فرمایشان ایشان است که «ای مردم هر که بر اسب چموش و افسار گسیخته هوسرانی سوار شد بی‌شک وارد جهنم و آتش می‌شود، چنین مرکبی لجام ندارد و کسی که بر آن سوار می‌شود نمی‌تواند خود را کنترل کند، آنقدر می‌تازد تا به آتش وارد شود. برعکس؛ مرکب تقوا و پرهیزکاری، بی‌نهایت راهوار است، دهنه و لجام دارد و با کمال متانت و آرامی را کبش را از پرتگاه‌ها نجات داده به سوی بهشت رهبری می‌کند»^(۴).

۱. و من يتق الله يجعل له من امره يسراً.

۲. یا ایها الذین آمنوا ان تقوا الله يجعل لکم فرقاناً (انفال، ۲۹).

۳. رسول‌زاده خوبی، سید اسماعیل، حکومت عدل‌نخواهی علی بن ابی طالب، ص ۶۰.

۴. همان، ص ۵۹.

رعایت اعتدال در امور

امام علی علیه السلام در حدود ۳۴ بار از میانه‌روی سخن گفته‌اند، به عنوان نمونه در خطبه معروف متقین خطاب به همام، یکی از ویژگی‌های پرهیزکاران را میانه‌روی می‌دانند و در جای دیگری می‌فرمایند: «هان ای مردم، راه راست روشن است و قرآن به سوی آن دعوت می‌کند و سنت و روش پیامبر نیز مردم را به آن سو می‌کشاند. راست و چپ گمراه‌کننده‌اند و راه وسط، جاده اصلی و شاهراه است. از چپ و راست نروید که به مقصود نمی‌رسید، افراط‌ها را کنار بگذارید و تفریط‌ها را دور اندازید...»^(۱)

«مبادا نیکوکار و بدکار در نزد تو مساوی باشند؛ زیرا در این صورت نیکوکاران در کار خود سرد می‌شوند و بدکاران به بدی تشویق می‌شوند، هریک از ایشان را به آنچه که گزیده است، جزا ده».

مدیریت زمان و نظم

بدیهی است که نظم و انضباط در جامعه و سازمان باعث ارتقای بهره‌وری و اثربخشی و بالارفتن روحیه انسانها می‌گردد. حضرت امیر علیه السلام در توصیه نظم می‌فرمایند: «شما را به تقوای الهی و نظم در کارهایتان سفارش می‌کنم». همچنین

درباره مدیریت زمان می‌فرمایند: «کار هر روز را در همان روز انجام ده؛ زیرا هر روزی کاری مخصوص به خود دارد».

پاکسازی محیط از چاپلوسان

امام علیه السلام در مذمت چاپلوسی می‌فرمایند: «به‌طور حتم کسی سزاوار آقایی است که چاپلوسی نکند و مورد حمله و غرور واقع نشود» و باز از فرمایشات آن حضرت است که فرموده‌اند: «من از شما می‌خواهم که مرا به سخنان زیبای خود ستایش نکنید

۱. همان، ص ۵۹.

تا از عهده وظائفی که در برابر خدا و شما دارم برآیم». با این حال جالب است بدانیم که ایشان در خصوص حدود ستایش نیز به دامنه ظریف و قابل توجهی قائل می‌باشند، آنجا که می‌فرمایند: «ستودن بیش از آنچه سزاوار است نوعی چاپلوسی و کمتر از آن درماندگی یا حسادت است».

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه که گفته شد، مدیریت از دیدگاه امام علی علیه السلام مبتنی بر اهداف و مبانی و عناصری است که حول محور برنامه‌ریزی، سازماندهی، تصمیم‌گیری، هماهنگی، تفویض اختیار و مشارکت، کنترل و نظارت و رعایت عدل و انصاف می‌چرخد. یقیناً در این مکتب مدیرانی موفقند که علاوه بر ارکان فوق به مهارت‌ها و تواناییهایی دست یازند که عوامل پیش‌برنده مدیریت هستند. نظم، دقت، تواضع و از همه مهم‌تر محبت و عشق از اصلی‌ترین لوازم و عوامل مدیریت کارآمد در مناسبات انسانی می‌باشند، به طوری که می‌توان گفت: مکتب مدیریتی حضرت امیر علیه السلام، مبتنی بر مدیریتی حاکی از عشق و محبت به ذات اقدس خداوندی است، عشق و محبتی که آن را نثار همه انسان‌هایی می‌کند که خود والی، زمامدار و مدیر آنهاست^(۱).

بنابراین به نظر می‌رسد که یکی از امتیازات ویژه شیوه‌های رهبری و مدیریتی علی علیه السلام آن است که دستوراتی را که درباره اداره و سیاست جوامع بشری صادر فرموده‌اند، فقط و فقط مربوط به حوزه انسان و انسانیت است و نمی‌تواند متوجه دندانه‌های ماشین ناآگاه (مطابق با مدیریت مبتنی بر تکنولوژی و سلطه‌گری و نفع‌گرایی) باشد^(۲).

۱. عظیم‌زاده اردبیلی، همان.

۲. جعفری تبریزی، همان، ص ۱۰۱۹.

سیف الله رکابی (بهبهان)

انرژی هسته‌ای در خدمت صلح

از روزی که رآکتورهای هسته‌ای، تولید مواد رادیو ایزوتوپ را آغاز کردند، استفاده از انرژی هسته‌ای با سرعت روزافزونی بیشتر گردید. رادیو ایزوتوپها اشعه نوکلتر (انرژی هسته‌ای) را بر عهده دارند. از سائیدگی سیلندر ماشین‌ها و تایر اتومبیلها و گردهای رختشوئی همه را می‌توان به کمک رادیو ایزوتوپها سنجید حتی کنترل کلفتی ورقه‌های فولاد یا کاغذ را نمود. در صنایع نفتی رادیو ایزوتوپها نقش با رل بزرگی را بازی می‌کنند کنترل سطح مواد نفتی، انتقال گاز و نفت و پیدا کردن محل نفوذ مواد نفتی و ده‌ها مورد دیگر به وسیله رادیو ایزوتوپها انجام می‌شود. در صنایع پتروشیمی و نیز چشمه‌های نورانی که به‌طور مداوم می‌درخشند و نیز ساختن پیل‌های اتمی و همچنین در طب، از این اشعه با میزان کم، برای تشخیص و با میزان خیلی زیاد برای درمان استفاده می‌شود.

عنصر ید (I) ۱۳۱ برای تشخیص بیماری مربوط به غده تیروئید که رل بزرگی در رشد بدن دارد، به کار می‌رود مقداری یدوردو سدیم که ید آن رادیواکتیو است، به مریض می‌خورانیم و با دستگاه‌های دقیق سنجش اشعه نوکلتر یا هسته‌ای سرعت جذب ید در غده تیروئید شخص را اندازه می‌گیریم و با مقایسه

سرعت جذبی که اندازه گرفته شده است، با سرعت جذب متعارف و معمولی تشخیص این مرض به آسانی میسر می‌شود. ید رادیواکتیو برای تشخیص محل تومور مغزی، تعیین حدود آن و تومورهای سرطانی کاربرد دارد. عنصر فسفر رادیواکتیو نیز حدود بافتهای سرطانی را با دقت مشخص می‌کند. از فسفر رادیواکتیو برای از بین بردن بافتهایی که بیش از حد گلبول قرمز تولید می‌کنند، استفاده می‌شود گاهی طلای رادیواکتیو برای درمان دراز مدت به کار می‌رود همچنین کبالت را به جای مواد رادیواکتیو گران قیمت به کار می‌برند و بعضی اوقات برای درمان تومور سرطانی مقداری عنصر (بر) که رادیواکتیو شده و از خود اشعه آلفا تشعشع می‌کند، برای معالجه به کار می‌رود از خود شعاع نوترونی که گران قیمت است و از خود رآکتور تشعشع می‌شود نیز مستقیماً استفاده می‌شود. اگر نقص در دستگاه گردش خون مریضی موجود باشد، سدیم رادیواکتیو که به سدیم ۲۴ معروف است، محل این نقص را در مدتی کوتاه و با دقتی زیاد به پزشک نشان می‌دهد. به کمک اشعه هسته‌ای می‌توان گیاهانی که با خصایص بهتری باشند و یا حیواناتی که نژاد بهتری دارند به وجود آورد این عمل را جهش یا تحوّل می‌نامند.

به کمک اشعه گاما می‌توان باکتریهای مواد غذایی و حشرات و کرمها را نابود کرد شعاع گاما عمل جوانه زدن مثلاً در سیب‌زمینی را به تأخیر می‌اندازد. توضیح آنکه عمل جهش یا تحوّل را از نظر علمی موتاسیون گویند.

سحر بر گوش جان آواز آن دلدار می آید

سحر بر گوش جان آواز آن دلدار می آید
مگر بانک اذان حیدر کسّار می آید
مگر داود می خواند زبور از آسمان، جان را
نوازد دلنشین ترتیل هر مزمار می آید
و یا آیات قرآنیست این وقت سحر، یا رب
ز حلقوم شریف احمد مختار می آید
صدای دلنشین، در کوچه های کوفه می پیچد
تو گوئی هاتف غیبیست، کز دادار می آید
خلایق را به وقت صبح، بر مسجد فرا خواند
پی بیداری این مردم، آن بیدار می آید
قضا در وقت فجر او را به سوی مرگ می راند
قدر دنبال آن مولای دین هشیار می آید
به رو خوابیده اشقی الاخرین در مسجد کوفه
کمین بگرفته تا کی، سید ابرار می آید
میان آسمان ناگه زند فریاد جبرائیل
چه فریادی کزان افلاک بر زنهار می آید

شکست ارکان ایمان و هدایت بر خدا سوگند
 طنین این شکست از گنبد دوار می آید
 پسر عم رسول مصطفی را اشقیاکشتمند
 طناب محکم دین پاره از اشرار می آید
 خدای کعبه را سوگند من از غم رها گشتم
 بگفت آن شه چو دید آن تیغ آتشبار می آید
 به محراب عبادت غرق درخون شکر حق گوید
 پیایی خون ز جای تیغ بر رخسار می آید
 زمین می لرزد از غوغای ضربت خوردن حیدر
 فغان و اماما از در و دیوار می آید
 دگر تا روز رستاخیز، جای مرتضی خالیست
 به گیتی کی چنین سر خیل بر احرار می آید
 منای عشق را کی این چنین قربان شود پیدا
 بنای عدل را کی این چنین معمار می آید
 نخواهد دید دنیا پادشاهی را که در عمرش
 به بر، نوپوشی از درد فقیران عار می آید
 نخواهد دید دنیا دادخواهی را که از غیرت
 ز مظلومی یک زن بر فغان و زار می آید
 نخواهد دید دنیا این چنین انسان انساندوست
 که رحم و رأفتش بر قاتل خونخوار می آید
 گرسنه خود بخوابد سیر سازد مستمندان را
 دهد بر دیگران دستار و بی دستار می آید

نه بدر آید به پیش و نی احد نی خندق و خبیر
 نه شیری چون علی بر عرصه پیکار می آید
 خدایا یک بشر خود این همه اضداد را جامع
 کجا یک شاهکار و این همه اسرار می آید؟
 دو قرص نان جو را با نمک در سفره نگذارند
 به امید این که آن سرور پی افطار می آید
 یتیمان پشت در، در انتظار نان نشینند
 که از در، باز آن نان آور غمخوار می آید
 غریبی خسته جان در گوشه ویرانه می گوید
 الهی کی پی دیدار من آن یار می آید
 سه روز است او ز من حالی نمی پرسد چرا یا رب
 طیب جسم و جان، کی دیدن بیمار می آید
 میان خانه زانو در بغل زینب همی گوید
 سلامت پیش ما بابای ما دشوار می آید
 نمی آید به مسجد از حیا در کوفه این بانو
 ولی در کربلا بسر قتلگه ناچار می آید
 چو بر بالای تل آن بانوی عصمت مآب آمد
 بدید آن شه فتاده فوج فوج اشرار می آید
 گروهی با سنان و سنگ جمعی با خدنگ و تیغ
 برای کشتن یک بی گنه همکار می آید
 «جوانمرد» از رشای حیدر کزار کمتر گوی
 که اشک از دیدگان شیعیان خونبار می آید

اهمیت و کاربردهای «صوم» در قرآن کریم

صوم (روزه)، در قرآن کریم در سوره‌ها و آیات متعدد آمده است که نشانه اهمیت این عمل عبادی است. تعدادی از این آیات مربوط به روزه ماه رمضان، و تعدادی دیگر مربوط به روزه‌های دیگر است.

برخی شرایط روزه‌داری را بیان کند؛ ثالثاً روزه‌های مختلفی را که در آیاتی از سوره‌های یادشده بدان پرداخته شده است، بررسی کند؛ رابعاً اهمیتی را که خداوند برای روزه و روزه‌دار قائل است (و بدان اجر و مزد خواهد داد) بیان نماید.

مقدمه

«صیام» مصدر صام، یصوم و صوم

«صوم» در لغت به معنای امساک است و در اصطلاح شرعی به مفهوم امساک از مفطرات روزه به کاربرده شده است. این واژه در سوره‌های بقره، نساء، مائده، مریم، مجادله و احزاب به صورت‌های مختلف وجود دارد.

این جستار بر آن است تا اولاً معنای صوم را بررسی نموده و به تجلیل آیاتی که در آنها این واژه به صورت‌های گوناگون به کار رفته است، بپردازد؛ ثانیاً